

Головне управління культури, туризму і охорони культурної спадщини

Чернігівської обласної державної адміністрації

Чернігівська обласна бібліотека для юнацтва

Патріарх красного слова

**Рекомендаційний бібліографічний список літератури,
присвячений 390-річчю від дня народження Л.Барановича.**

Рекомендаційний бібліографічний список «Патріарх красного слова» містить стислу біографію Лазара Барановича, видатної людини, яка багато корисного зробила для Чернігівщини і для держави України взагалі. Рекомендовані статті з періодичних видань розкривають біографію, діяльність Барановича, аналізують творчість видатної людини.

Рекомендований матеріал викладений в алфавітному порядку.

Рекомендовано бібліотечним працівникам, викладачам, студентам, учням загальноосвітніх шкіл та читачам, які цікавляться історією України, історією Чернігівщини.

*Землю різними Пан покрит квітками,
Небо ясними згаптував зірками.
Квіти світяться, в небі сяють,
Люди зорі ті нехай досягають!
Лазар Баранович*

Баранович Лука, чернече ім'я – Лазар (бл. 1620р.-1693, за іншими даними 1694 рр.) – український письменник, теолог, церковний і політичний діяч 2-ї пол.17ст.

Існують припущення, що його батьківщиною була Чернігівщина.

Навчався Лазар в Київській братській школі (з 1631 р. – Києво-Могилянському колегіумі), також у Віленському та Калішському єзуїтських колегіумах. Від 1642 р. – викладач граматики, пізніше професор поетики, риторики, від 1650 р. – професор філософії, ректор Києво-Могилянського колегіуму (нині Київ-Могилянська академія). Ігумен Братського, а потім Кирилівського монастирів.

Його життя припало на бурхливі часи козацьких змагань. Він жив і діяв за багатьох українських гетьманів, і у час пробудження українського народу при Сагайдачному, і у добу його боротьби і тріумфу за Хмельницького, у якого Лазар прийняв останню сповідь... В 1657 р. за згоди Богдана Хмельницького Лазар Баранович став Чернігівським і Новгород-Сіверським єпископом, а з 1659 р. – Чернігівським архієпископом і місцеблюстителем Київської митрополії.

Сучасники дуже поважали Лазара Барановича. Святий Димитрій Ростовський називав його «великим столпом церкви». Він здобув прихильність Москви і в той же час посилено відстоював автономію українського духовенства від Московського патріархату, адміністративну незалежність України від московських воєвод. Наприклад, 20 червня 1685 р. в Києві на Соборі, коли порушили питання про підпорядкування Української Церкви Московській, Архієпископ Лазар не з'явився на цей Собор, не прислав ні посланця, ні грамоти. Не було ні Чернігівського архімандрита, ні Новгород-Сіверського, взагалі не було ні однієї духовної особи із Чернігівської єпархії. Лазар протестував своїм красномовним мовчанням – разом з учнями й однодумцями. Собор відмовився розглядати це питання за відсутності таких почесних духовних постатей, як архієпископ Лазар Баранович та архімандрит Іоаникій Галятовський. Плани поневолювачів Української Церкви провалилися. Це вчинок людини мужньої й далекоглядної. У трагічний час, коли майже всі навколо були готові підкоритися Москві, Лазар Баранович та інші представники чернігівського духовенства своєю непокорюю змусили задуматися, що втрачає стародавній Київ та Україна від цього підкорення.

Очолюючи протягом 36 років Чернігівську єпархію Лазар Баранович докладав великих зусиль до збереження самобутності Української Церкви, розвитку освіти, культури, філософської думки. Він піклувався про збільшення чисельності шкіл та типографій, відновлював зруйновані монастирі та церкви. Завдяки йому, відбудовані Чернігівські давньоруські храми: Спаський собор XI ст. та Борисоглібський XII ст.; Спаський собор XIII ст. у Новгороді-Сіверському. За його сприяння будувалися нові церкви, в тому числі починалося спорудження величного Троїцького собору в Чернігові. У Новгороді-Сіверському відкрито латинське училище, яке згодом перевели до Чернігова.

У 1674 р. Баранович заснував друкарню в Новгороді-Сіверському, а в 1679 р. перевів її до Чернігова. Тут було надруковано майже 50 книг, богослужбних і літературних, на слов'янській, польській та латинській мовах, зокрема три тисячі підручників для початкових шкіл. Навколо друкарні утворився літературний осередок, відомий пізніше як «Чернігівські Атени», куди входили визначні українські письменники, мислителі й релігійні діячі, такі як Дмитро Туптало (св. Димитрій Ростовський), Стефан Яворський, поет Іван Величковський, письменник, художник і редактор Лаврентій Крщонович та ін. Лазар був любителем церковного співу, мав пречудовий хор, який постачав півчих у Москву. У проповідники Баранович запрошував осіб з вищою освітою і сам часто говорив проповіді, правда сухі і малозрозумілі для оточуючих. З проповідей, написаних ним в Києві та Чернігові склалися два збірники: «Меч духовний», «Труби словес проповідних», які разом зі збірником віршів "Лютня Аполонова", полемічним твором «Нова міра старої віри» та іншими було надруковано. Особливо важливим є внесок Лазаря Барановича в українську полемічну традицію. Він вважав, що опонентів треба перемагати інтелектуальною дискусією, а не образами, як уважали його попередники. Деякі дослідники вважають, що відлік нової української літератури слід вести саме від Лазаря Барановича.

Баранович відстоював цивільні привілеї українців, принципи релігійної толерантності, виступав за збереження козацьких вольностей і виведення російських воєвод з України. Доробок чернігівського культурно-освітнього гуртка вчених і письменників «Чернігівські Атени», організатором якого був архієпископ Лазар Баранович, є значним внеском до історії української філософії, літератури, культури.

Рекомендована література:

Бичко А. Становлення парадигми ренесансного /А.Бичко // Сіверянський літопис.-1999.- №3.- С.133-136

Дослідження філософсько- теологічної спадщини чернігівських письменників, зокрема спадщини Л.Барановича.

Ватаву Н. Велична багатогранна постать / Н.Ватаву // Чернігівський вісник.-2000.-12 квіт.

В статті розповідається про чернігівський період діяльності діяльності Л.Барановича (1657-1693рр.).

Ісіченко І. Чернігівсько-Сіверська аскетична традиція та духовні пошуки новочасної України / І.Ісіченко // Сіверянський літопис.-2008.- №6.- С.91-100.

Літературна слава Чернігівщини асоціюється із єпископом Л.Барановичем.В даній статті указані підстави для критичних оцінок діяльності і творчості Л.Барановича.

Леус В. Атени Лазаря Барановича / В.Леус // Чернігівські відомості.-2003.- 21берез.

Макаров А. Літературні будні чернігівського архієпископа / А.Макаров // Літ.Україна.-1993.-23верес.

Макаров А. Миролубний і Людяний /А.Макаров // Десн.правда.-1993.- 7 верес.

Про Л.Барановича,політика та мецената.

Макаров А. Патріарх красного слова /А.Макаров // Гарт.-1993.-24 верес.

Макаров А. Пророцтво Лазаря Барановича /А.Макаров // Сіверщина.-2007.- 2 лют.- С.15

Масол Л.М. З літопису вітчизняної культури / Л.М. Масол // Чернігівські відомості.-1993.-17 верес.

Стаття присв'ячена Л.Барановичу.

Масол Л.М. Лазар Баранович і джерела духовності / Л.М. Масол // Рідна школа.-1993.- №11-12.-С.10-16.

Реп'ях С. Миролубний і людяний / С.Реп'ях // Деснянська правда.-1993.- 4 верес.

Рязанцев Т. Лазар Баранович – політик і письменник / Т.Рязанцев // Людина і світ.-1997.- №7.- С.11-16

Чорна Л. Утопія Лазаря Барановича в контексті історії філософської думки /Л.Чорна // Сіверянський літопис.- 2000.- №4.-С.168-173.

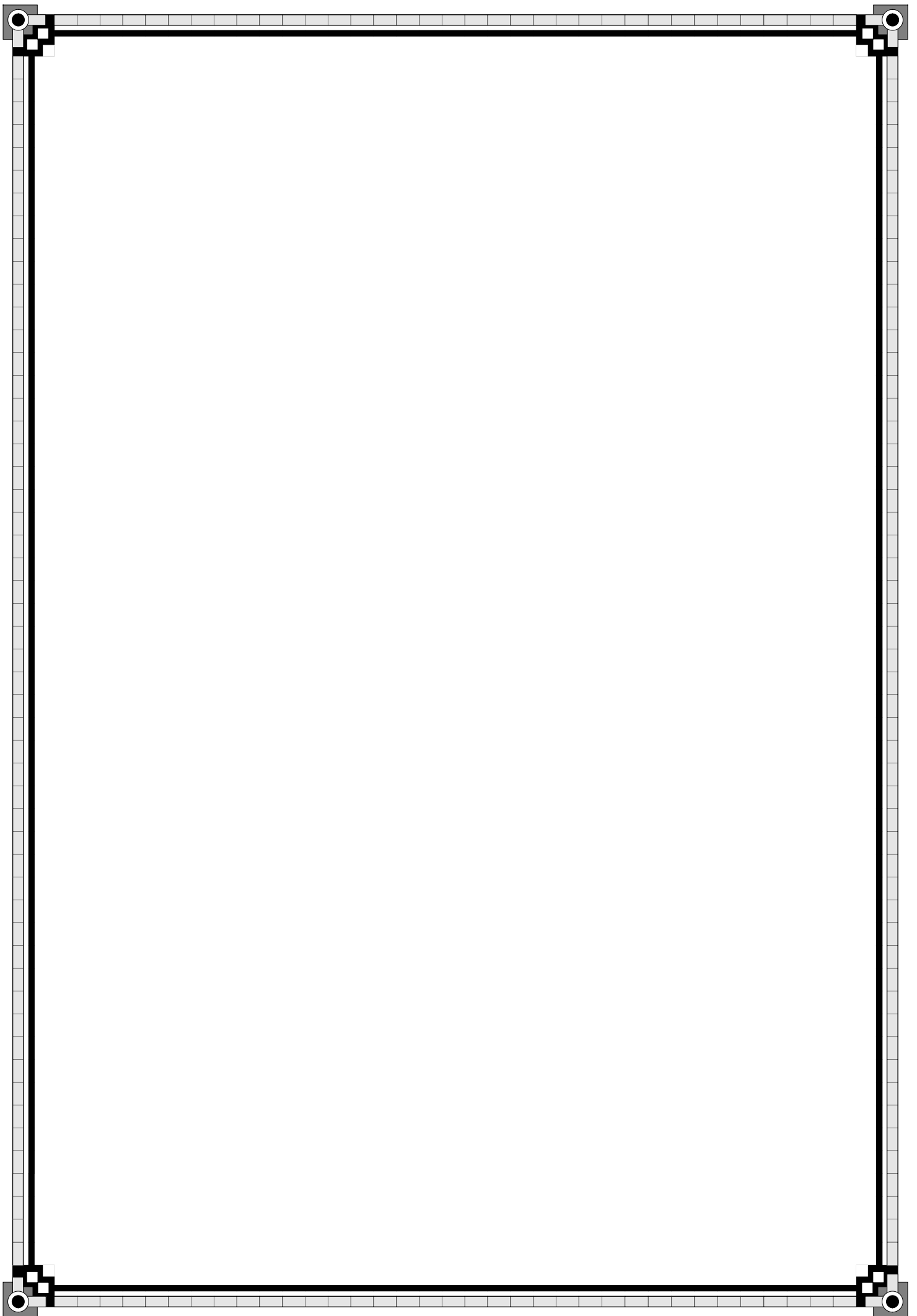
Шамрай М. Невідомі записи Лазаря Барановича / М.Шамрай // Бібліотечний вісник.-2001.- №3.- С.29-32

Шевченко В. Суспільна єдність як проблема філософської думки Гетьманщини / В.Шевченко // Сіверянський літопис.-1999.- №1.- С.169-171.

Йдеться про концепцію суспільної єдності, розроблену Л.Барановичем.

*Так, як на човен хвилі налітають,
На Україну біди наступаять.
Ні, іще гірше! Човен воду крає,
А Україна в крові потонає.
Пане, водою правиш і вітрами,
Хай же затихне буря ця над нами!
Лазар Баранович*

*Чи винен мудрий, що дурень у руки
Не хотів належно узяти науки?
Шой гідний шани, хто через трудність –
Потів немало – узяв-таки мудрість!
Чи ж має вартість дурного глупота,
Здобути мудрість – не проста робота!
Лазар Баранович*

Складач: Л.Кравченко

Редактор: Н.Коновалова

Комп'ютерний набір, верстка: Л.Кравченко

Відповідальна за випуск: Н.Коновалова